

таквог животног, драматично написаног система мизансцене, ни таквог суптилног претстављања реалне стварности, репродуковане са свом њеном истинитошћу, истовремено очишћеном од свега што је ситно-натуралистичко. И што је најглавније, никада дотле није било такве глуме, унутарње концентрисане, просте и скромне по спољним изразима, али бескрајно богате и дубоке по унутрашњем садржају. После Художественог театра на позорници се није могла ни замислити глумачка извештаченост, декламаторство, јевтине смицалице занатског „мајсторства“, неуљудно кокетирање са публиком и неукусни трикови и самозадовољно лакрдијашење. Не *глумити*, већ *живети* на позорници продирући у најтајанствене дубине духовног живота личности — то је било оно, што су Станиславски и Немирович-Данченко захтевали од својих сарадника; и то је било оно, због чега је савременицима изгледало, да се пред њима на позорници воле, пате, боре не познати глумци, већ живи људи, истргнути са свом својом јединственом типичношћу из саме сржи стварности. И није без разлога један од најбољих претставника првог покољења мајстора Художественог театра, В. И. Качалов, рекао, да рађање сваке нове улоге у Художественом театру потсећа на рађање новог човека.

Дубоку теоретску основу за такву интерпретативну уметност даје такозвани „систем Станиславског“. Заснован на дубоком експерименталном изучавању стваралачког искуства великих позоришних мајстора, он садржи научно-рационално објашњење и тумачење самог процеса глумачког стваралаштва. У систему Станиславског дато је исцрпно тумачење закона деловања глумаца на сцени, разрађена је суптилна и савршена методика рада над улогом за време репетиција. Најважнији задатак система, како га је схватао сам Станиславски, састоји се у томе, да се глумац најпрецим путем доведе у такво стање, када сценско извођење за њега престаје да буде збир спољних техничких задатака, већ се претвара у процес природног и органског *живота*. Тако је Станиславски ухватио тајанствену „плаву птицу“ стваралачког надахнућа, коју су вековима јурили сви велики и мали позоришни радници, и дао хиљадама даровитих глумаца средство да увек код себе изазову она истинска осећања и страсти, из којих се састоји живот сцен-

ског лика и који код глумца тако често изветравају на петој или десетој претстави, и замењују се мртвим шаблонима.

Они који изучавају историју Художественног театра једногласно се слажу у томе, да су сва та стваралачка достигнућа била могућа због тога, што се младо позориште од самог почетка чврсто повезало са напредним друштвеним тежњама своје епохе. Снага Художественног театра састоји се у томе, што је он био и остаје позориште напредних идеја свог времена. Створен у условима када је отпочињао револуционарни полет, који је седам година после оснивања МХАТ-а довео до прве руске револуције, Художествени театар је пажљиво ослушкивао моћне потресе, који су уздрмали социјално тло Руске империје. Заљубљен у драматургију Чехова и Горкога, реализујући њихове необичне по својој драматургиској конструкцији комаде у снажне и смеле позоришне претставе, које су задивљавале савременике новином и утанченошћу сценских средстава, Художествени театар је са огромном искреношћу изражавао у тим претставама расположења и мисли напредних кругова руске револуционарне демократије. Страсна Чеховљева машта о новом животу, његова неодољива вера у блискост буре, спремне да као освежавајући вихор продре у загушљиву атмосферу тадашње Русије и очисти је, биле су изражене у таквим позоришним комадима као „Галеб“ (1898), „Ујка Вања“ (1899), „Три сестре“ (1901), „Вишњев сад“ (1904) са потресном искреношћу и дубином.

Страсношћу директног позива на револуционарну борбу са царизмом и експлоататорским класама биле су прожете претставе комада Максима Горког. Станиславски није без разлога касније говорио да је са именом Горкога повезан почетак нарочите друштвено-политичке линије у делатности Художественног театра. Показујући на позорници „Малограђане“ (1902), „Децу сунца“ (1905) а нарочито „На дну“ (1902) и глумци, и редитељи били су инспирисани оном истом непоколебљивом вером у дивовске стваралачке снаге народа, оном истом страсном жудњом за коренитим револуционарним изражајима, која је била саставни део живота и самог Горког.

Художественном театру је првome пошло за руком да да сценску реализацију позоришних комада Чехова и Горкога. И то није било